

Manželé Tofflerovi mají pověst autorů první desítky světově nejrenomovanějších futurologů. Jejich pověst ovšem není založena na proroctví té či oné události. Klíčem k jejich metodě je, že se vlastně nezabývají budoucností, ale že v přítomnosti odhalují prvky, jež bychom mohli nazvat „prvky přicházejícími“. Jsou politicky nezávislí v tom smyslu, že si nikdy nezadali s žádnou s amerických politických stran. Mezi jejich žánrovými polohami není určité „prognóza“, neříkají, že za tak a tak dlouho se stane to a to. Je pravda, že mají poradenskou firmu. Mezi jejich klienty se objevují velké firmy a vlády. Průběh jedné takové vyžádané konzultace pro armádu se stal počátkem procesu, na jehož konci byla jednak nová americká vojenská doktrína (Vzdušný a pozemní boj), jednak kniha Válka a antiválka.

Knihu s tímto názvem napsali Alvin a Heidi Tofflerovi v roce 1993. Český překlad je dílem panů Bohuslava Blažka a Jana Miřejovského. Byla vydána v roce 2002 nakladatelstvími Dokořán s.r.o. (Praha 5) a Argo (Praha 3).

Podle názvu je zřejmé, že je zaměřena na války a jejich místo v dějinách lidstva, stejně jako na opatření, která by těmto válkám měla zabránit. Podtitul knihy „Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu“ ještě více zdůrazňuje nutnost pochopit události 20. a začátku 21. století. Svým základním názvem se řadí mezi dokumenty, zabývající se vojenstvím, a proto je potřebné, aby byla studována, objasňována a chápána všemi, kteří se touto oblastí zabývají. Stejně tak ovšem těmi, kteří odpovídají za otázky obranné strategie. Lze ji chápat jako příspěvek k rozvoji teorie vojenského umění.

Pro porozumění obsahu knihy jsou zařazeny úvodní články obou překladatelů, které dosti obsírně vysvětlují záměr autorů knihy a upozorňují čtenáře na mnohé problémy, které jsou obsahem knihy. Zdůrazňuje se například obsah a význam pojmu „revoluce ve vojenství“, známé pod zkratkou RMA (Revolution in Military Affairs).

Obsah knihy je dosti rozsáhlý, je rozdělen do šesti dílů, z nichž každý má několik kapitol. Problematika je vysvětlována volnou formou a doplňována množstvím příkladů, které ji dostatečně objasňují. Je vhodné věnovat větší pozornost obsahu jednotlivých kapitol, neboť mnohé názvy jsou uvedeny, případně přeloženy tak, že vyvolávají dojem, jako by se měly nazývat jinak.

V prvním díle jsou rozebírány **tři základní vlny**, ovlivňující vývoj lidské společnosti. Volně řečeno se jedná o zemědělství, průmysl a informace. Zdůrazňuje se střetávání civilizací, které se stává hybnou silou vývoje. Důležitou myšlenkou je přechod od hrubé síly k mentální síle. Tomu odpovídá vývoj ve vojenství, tedy především způsob vedení válek. Přesně to vystihuje věta: „Způsob, jakým válčíme, je odrazem způsobu, jakým vytváříme bohatství.“

Ve druhém díle jsou podrobně rozebírány **války jednotlivých vln**. Ty jsou označovány jako hybná síla dějin, zárodek změn a přechodu od jedné vlny k druhé. Problematika se týká mimo jiné teorie vojenského umění, konkrétních otázek způsobů vedení bojové činnosti odrážející daný stav vědění, úlohy lidského činitele, vlivu ekonomiky na válku.

Třetí díl je nazván **průzkum**. Obsahem je však mnohem více než to, co pod tímto pojmem chápeme. Pozornost je spíše věnována budoucnosti, moderní technologii, kosmickým prostředkům a prostoru, protiraketové obraně, robotizaci, genovým teoriím, neletalným zbraním. Tedy mnoha oblastem, před kterými se otevírají cesty nových možností. To hlavní však je, jak tyto možnosti využít k dosahování stanovených cílů. Velmi pěkně je popsána úloha sil pro speciální operace.

Čtvrtý díl se nazývá **poznání**. Možná to není vhodný název. Jeho obsahem je však pojednání o informacích s hlavním zaměřením na to, co se nazývá **INFORMAČNÍ VÁLKA**. Vlastně se jedná o rozbor strategie, založené na poznání a zdůrazňuje se význam duševního potenciálu v současné době. Informační válka je charakterizována podrobněji, zejména její formy, způsoby, síly a prostředky, úloha hromadných sdělovacích prostředků, propaganda. Mimo jiné je ukázána i zranitelnost informačních systémů, požadavky na obranu před zneužitím informací a další.

V pátém dílu se pojednává o **nebezpečí**. Poukazuje se na to, že současná doba třetí vlny obsahuje nová rizika a ohrožení, doposud málo známá nebo zcela neznámá. Ukazuje se, že jsou možné nové způsoby vedení války, že je reálné střetnutí technicky vysoce modernizovaných armád a partyzánů. Již ne globální střetnutí, ale „malé války“, hrozba šíření zbraní hromadného ničení (proliferace), terorismus. Rozebírá se úloha mezinárodních organizací, hromadných sdělovacích prostředků, náboženství, politického boje o moc.

Šestý díl se zabývá **otázkou míru**. Charakterizuje druhy míru, úlohu OSN, nevládních organizací. Zajímavou myšlenkou je návrh na vytváření dobrovolnických oddílů pod záštitou OSN, které by působily ve prospěch udržování míru. Rozebírají se aktivní opatření pro mír. Mistrně jsou vybrány a objasňovány příklady z vývoje lidské společnosti.

Kniha jako celek jistě přispívá k rozvoji teorie vojenského umění tím, že charakterizuje současnou dobu a pomáhá ji pochopit z pohledu historického vývoje. Domnívám se však, že v našich vojenských školách se teorii vojenského umění rovněž věnovala pozornost, sice v menším rozsahu než by bylo potřebné, ale také jsme měli přehled o vývoji lidské společnosti, zabývali se historií válek a nebyli jsme pouhými nemyslivými vykonavateli rozkazů. Uvádím to proto, aby si čtenáři nemysleli, že tato kniha je něčím zcela převratným, co do této doby našim vojákům z povolání nebylo známo.

Kromě převažujících kladů však chci rovněž upozornit na to, co bych mohl nazvat dílčími nedostatky. Již jsem uvedl názvy dílů, kapitol, článků. Jako další uvádím příliš mnoho cizích slov, která přispívají spíše k nepochopení obsahu knihy, než aby ji představovaly jako vědecké dílo (např. str. 14 „volatilní“, str. 15 „panoplie“, str. 247 „koherentní kognitivní strategie“...).

Rovněž mne mrzí, že přes poskytnutou pomoc k uvádění vojenských pojmů překladatelé uvedli některé pojmy, které jsou neslučitelné s vojenskou terminologií. Na str. 15 „kavaleristický útok“ - správně by mělo být útok tankových a mechanizovaných jednotek, GPS „Globální poziční systém“ - podle AAP-15 jde o globální systém pro určování polohy, str. 16 „nepřítelovy pozice“ - správně postavení nepřítele, str. 104 „dragounský parašutistický regiment“ - jde o výsadkový průzkumný pluk, str. 112 a další „velitel štábu“ - správně je náčelník štábu, str. 129 „spojoví důstojníci“ - přesnější vyjádření je styční důstojníci, str. 154 a další „decize“ - pochopitelnější vyjádření je rozhodování. Nejedná se o snahu zdiskreditovat práci někoho jiného, ale je potřebné dodržovat zásady používání vojenské terminologie.

Hodnocení výsledků války v Perském zálivu z hlediska technologické vyspělosti USA je velmi seriózní, bez zbytečného nadhodnocování a lze je pokládat za objektivní. Odpovídá

poznání v době, kdy veškeré podklady, znalosti a skutečnosti bylo možné doložit konkrétními příklady.

Dosažené výsledky této války byly analyzovány a došlo k mohutnému rozvoji vojenského výzkumu jak v oblasti techniky a technologií, tak v oblasti operačního umění. Mnohé se podařilo uskutečnit Velitelství TRADOC (Training and Doctrine Command), novými pojmy se staly „systém vojáka“ a digitalizované bojiště. Tento systém vyvíjely další státy, jako Německo, Velká Británie a Francie. V USA se reorganizují ozbrojené síly s výhledem na léta 2020 až 2030, činnost na digitalizovaném bojišti procvičovaly útvary a jednotky Francie a Španělska na společném cvičení. To byl jistě správně nastolený směr vývoje. Bylo však všechno vyhodnoceno správně? Nezapomnělo se na něco? Vždyť současná doba vyžaduje jiný způsob vedení válek.

Nástup 21. století přinesl něco nového, úplně neznámého, co představovalo jisté překvapení. Již teroristická akce z 11. září 2001 ukázala zranitelnost vyspělé země, charakterizované mohutným technologickým náskokem před ostatním světem. V teorii vojenského umění se objevují pojmy asymetrická a disymetrická válka.

Boj proti terorismu se také realizuje válkou v Afghánistánu. Zde se poprvé výrazněji ukazuje střetnutí pravidelné armády s formami partyzánského boje. Technologická převaha má sice svoji účinnost, ale v horách Afghánistánu zase ne tak velkou, jak by se předpokládalo.

Pak přišla válka s Irákem. Je to střetnutí pravidelných armád, ale i zapojení nepravidelných sil a partyzánský boj. Celkový pohled ukazuje, že vývoj pro řešení činnosti na bojišti, zejména na jeho předním okraji, byl správný. Koalice dosáhla nesporných úspěchů v klasickém vedení bojové činnosti za účasti všech druhů ozbrojených sil.

Vyvstávají ale také otázky, které již tak optimistické nejsou. Při vývoji teorie vojenského umění se jaksi zapomnělo na týly, zásobování, celý proces týlového a technického zabezpečení, v současné době zahrnuté pod pojmem logistika. Jednotky logistiky utrpěly překvapivě ztráty z léček, přepadů, tzv. „nedžentlmenského“ vedení boje, jejich příslušníci byli zajati. Je patrné, že této důležité části se nevěnovala patřičná pozornost.

Stejně tak se můžeme podívat na vojenské zpravodajství. Bylo zasazeno velké množství technických prostředků průzkumu a přesto Irák dále odpaloval rakety Scud na území Kuvajtu. Proto se bývalý voják z povolání ptá, proč je nebylo možné včas zjistit a zakročit proti nim?

Válka v Iráku také mimo jiné ukázala, že válka se skutečně musí vést jinak, než tomu bylo v celém vývoji lidstva. Tedy nejen boj na předním okraji, včetně celé činnosti letectva, ale velkou pozornost vyžaduje logistika a zejména opatření okamžitě po ukončení přímé bojové činnosti. Vždy jsem si představoval, že k tomu je určena část nazývaná CIMIC (Civil-Military Cooperation). Ta by měla zabránit rabování a dalším nepřístojnostem a prosadit co nejrychleji návrat k běžnému životu.

Z dostupných informací je patrné, že těmto opatřením nebyla věnována náležitá péče. Samozřejmě musíme brát v úvahu, že z dostupných pramenů nemůžeme mít přehled o celkovém záměru operace ze strategického hlediska.

Musím se vrátit ještě k jedné otázce. Je to činnost, v angličtině nazývaná „fratricide“, z vojenského hlediska často diletantsky překládané jako bratrovražda. Civilně je to sice správné, na vojně se ale jedná o to nejhorší, co se může stát. To je ničení vlastních sil vlastními prostředky (resp. zasažení vlastních vojsk). Byl to jeden z problémů ve válce v roce 1991. Proč tomu tak bylo i v roce 2003? Proč se technická revoluce ve vojenství nevěnovala více

této problematice? Jako bývalý „pěšák“ si dovedu představit, jak je řešení této problematiky obtížné. Přesto tuto otázku pokládám za velmi závažnou a její řešení za prvořadé.

Výzkum a vývoj v oblasti vojenství se zřejmě musí zabývat i těmi činnostmi, které nesouvisí přímo s bojem. Vzhledem k boji se udělovalo hodně. Ovšem boj chápu jako velmi malou část války. Domnívám se, že právě opatření po skončení bojů jsou ta nejtěžší. Do této oblasti revoluční změny zřejmě rovněž nezasáhly.

Kniha *Válka a antiválka* je napsána seriózně a řeší problematiku velmi kvalitně. Je pochopitelné, že tak, jak jde vývoj, poznatky, zkušenosti a názory se mění. Obsah nelze hodnotit ze současného pohledu na válku v Iráku. V každém případě je tato kniha přínosem pro studium teorie vojenského umění.

Ing. Karel Kozák, Ph.D.